



ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՏՔ ՀԱՐԱՉԱՏ ԿՐԹՕՃԱԽԻՆ

Արձագանգ Մելգոնեան վարժարանի 85-ամեայ յոբելեանի հանդիսուրեան

2005-ին սփիւռքահայութիւնը նոր տագնապ ու խռովք ապրեցաւ. կը փակուէր հայկական Սփիւռքի ամենահին կրթարաններէն մէկը՝ Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը, եւ այդ քայլին ընդդիմացող հայութեան ստուար հատուածը՝ արտերկրի եւ Հայաստանի մէջ, արդիւնքի չհասաւ: Ութ տասնամեակներ շարունակ հայ ոգին նուիրաբար ծառայող հայապահպան այդ դպրանոցը, հայապաստան բերդ-ամրոցը փակուեցաւ, հիմնադրուած մեր ժողովուրդի դժուարագոյն յետեղեմնեան առաջին շրջանին՝ 1924-ին, ազգային բարերարներ Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեաններու կտակով, սկիզբը որպէս որբանոց-նախակրթարան: Երեք տարի յետոյ ան վերածուեցաւ բարձրագոյն նախակրթարանի եւ 1934-էն արդէն լրիւ միջնա-կարգ գիշերօթիկ վարժարան էր: Հայկական մթնոլորտի, կրթական մանկավարժական հարուստ աւանդոյթներու շնորհիւ, այս վարժարանը սփիւռքահայութեան համար իսկապէս որ «Կտոր մը Հայաստան» դարձաւ, եւ Սփիւռքի այն քիչ կրթարաններէն էր, որուն ծանօթ էին շատերը՝ նոյնիսկ Սովետական Հայաստանի մէջ: Մելգոնեան վարժարանի սաները՝ աշխարհի տարբեր երկիրներէն մէկ յարկի տակ հաւաքուած հայ պարման-պարմանուհիներ կ'ուսանէին ինչպէս հայագիտական, նաեւ բնագիտական նիւթեր եւ օտար լեզուներ: Ժամանակակից կրթութեան համար վարժարանը օժտուած էր բոլոր միջոցներով, ուներ համապատասխան սարքաւորումներով տարրալուծարաններ, հարուստ գրադարան, ակումբներ, մարզադաշտ, լողաւազան, հիւանդանոց եւ համակարգչային սրահ, ձեւաւորուած էին արուեստի տարբեր խմբակներ, քառաձայն երգչախումբ, փողային նուագախումբ: Կը հրատարակէր սեփական պարբերականը («Յուլք»), դպրոցական տարեգիրքը («Այգ»):

Ազգային մթնոլորտ եւ մանկավարժական աւանդոյթներ ձեւաւորած էր Մելգոնեանը տեւական աշխատանքային փորձի կուտակումով, այն վառ անհատականութիւններուն շնորհիւ, որոնք կը ղեկավարէին հաստատութիւնը եւ կը դասաւանդէին այստեղ, ինչպէս **Յակոբ Թօփճեան, Յակոբ Օշական, Բարսեղ Կանաչեան, Վահան Թեքեան, Վահրամ Մաւեան, Գեորգ Պօղոսեան, Յովհաննես Ծեօհմելեան, Գերսամ Ահարոնեան, Վահէ Վահեան, Սեպուհ Աբգարեան եւ ուրիշներ:**

Վարժարանի տարբեր տարիներու շուրջ 1500 շրջանաւարտներ, տարբեր մասնագիտութիւններով նպաստած են ու կը շարունակեն նպաստել իրենց երկիրներու տնտեսական, մշակութային, կրթական, առողջապահական եւ այլ ոլորտներու զարգացումներուն: Անոնցմէ երկուքին՝ **Կարպիս Սուրենեանի եւ Յակոբ Յակոբեանի** արուեստը արդի հայ գրականութեան եւ գեղանկարչութեան ամենաբարձր նուաճումներէն են, մեր մշակոյթի պատմութեան լուսաւոր ու մնայուն էջերէն:

Դժբախտաբար արդէն 6 տարիներէ ի վեր գոց են Մելգոնեանի դուռերը: Այլապէս հաստատութեան 85-ամեայ յոբելեանի հանդիսութիւնը անոր հայաշունչ կամարներուն ներքոյ պիտի անցնէր: Այդպէս չէղաւ: Եւ ահա վարժարանին 1968-ի երախտապարտ

շրջանաւարտները գտան այլընտրանքը՝ հարազատ կրթարանի 85-ամեակը տօնելու լաւագոյն վայրը եւ տարբեր երկիրներէ խմբուեցան Երեւանի մէջ, 18 Մայիսի երեկոյեան, Կոմիտասի անուան կամերային երաժշտութեան Տան հիւրասէր ու մտերմիկ սրահին մէջ:

Բանախօսութեան եւ համերգային երկու մասերէ բաղկացած հանդիսութիւնը անցաւ պատշաճ կազմակերպութեամբ, ազգային-հոգեւոր բարձր մթնոլորտի մէջ, աւարտին՝ հիւրասիրութեամբ: Երեկոյին յաջողութիւնը պայմանաւորուած էր բանախօսներու՝ **Կարպիս Սուրենեանի, Բիւզանդ Ազպաշեանի եւ Սեպուհ Աբգարեանի** ելոյթներու յագեցածութեամբ, ճիշդ ընտրուած հանդիսավարի՝ **փորձառու հեռուստամեկնաբան Արթուր Բախտամեանի** մթնոլորտը շահեկանօրէն հարստացնող խօսքի ոչ միայն հանդիսաւոր երանգով, այլ նաեւ վերաբերմունքային շեշտադրութեամբ եւ ի հարկէ գեղարուեստական ծրագրի մասնակից՝ Յայաստանի պետական կամերային երգչախումբի համերգային ներկայութեամբ, **Ռոբերտ Սլքէեանի** ղեկավարութեամբ: Յայաստանի պետական հիմներգէն եւ Մելգոնեան Կրթական Յաստատութեան քայլերգէն ետք, Արթուր Բախտամեանի առաջարկով բեմի պաստառին վրայ ցուցադրուած ուսապատկերները՝ ներկայացուցին Մելգոնեանի պատմութեան տարբեր դրուագներ:

Հանդիսավարը անդրադարձաւ Մելգոնեան կրթարանի կարեւոր շրջաններուն, յիշատակեց հիմնադիր՝ Կարապետ Մելգոնեանը եւ դրուագ մը ներկայացուց, **երբ վարժարանը կառուցելու տեղ կը փնտռեր ան եւ ամէն անգամ շատ արագ կը հեռանար: Երբ կը հարցնէն պատճառը կ'ըսէ, որ այնպիսի տեղ մը պիտի ըլլայ, ուրկէ որեւէ մզկիթ չերեւայ: «Իսկ մենք այսօր, 21-րդ դարուն Եւրոպայի կեդրոնին մէջ հայկական վարժարան կը փակենք»:**

Դժուար ժամանակ կ'ապրի այսօր Մելգոնեանը, դադրած է անոր սրտի բաբախը: Բայց դժուարութիւններ անցեալին ալ ունեցած է: 1939-1945-ի պատերազմական շրջանին վարժարանին մէջ կ'ուսանէր գրող, թարգմանիչ եւ արձակագիր Կարպիս Սուրենեան: Կարճ խօսեցաւ Կարպիս Սուրենեանը: Բայց ընթերցողներուն յայտնի է 2005-ին հրատարակուած անոր երկհատոր ծաւալուն Օրագրերը («Սարգիս Խաչենց» հրատ., հովանաւորութեամբ «Գալուստ Կիւլպենկեան» հիմնարկութեան), որուն առաջին հատորին զգալի մասը նուիրուած է Մելգոնեան վարժարանի իր ուսումնառութեան տարիներուն: Երբ ան տակաւին պատանի, բայց արդէն կեանքի ու գոյի որոնումներու եւ լուրջ բացայայտումներու մէջ, օրագրութիւն կ'ըներ թուղթի կտորտանքներուն, հաշուապահական թուղթերու բաց տեղերուն գրառումներով:

Ան պատմեց, որ 1942-ին երբ ռազմական իշխանութիւնները դպրոցին շէնքը գրաւեցին եւ զօրանոցի վերածեցին, իրենք ստիպուած եղան բարձրանալ մօտակայ լեռները եւ պատսպարուիլ Մակարավանքին մէջ եւ վրաններու տակ: Բայց կը պատմէր ան, որեւէ ռումբ չպայթեցաւ դպրոցին վրայ, մինչդէռ 1974-ին երբ Թուրքիան մտաւ Կիպրոս, 40 ռումբեր նետեց կրթարանին վրայ:

«Ի՞նչը մեզ կը պահէր եւ կը մղէր գոհողութիւններու», յետահայեաց հարց կու տայ գրողը, որուն պատասխանը շատ շատոնց ունի՝ **«հայկական ոգին պահպանող ասանդոյթները, հայկական շունչը, մթնոլորտը»,** որ ի հարկէ կը ստեղծէին իրենց ուսուցիչները, մէկ մասը եւրոպական բարձրագոյն ուսում ստացած, ինչպէս **Պօղոս Գեորգեանը**, «որ կը դաստիարակէր առանց դաստիարակելու», **Գերսամ Ահարոնեանը, Յովհաննէս Շեօմէլեանը** եւ ուրիշներ: **«Մելգոնեանը ըստ էութեան չէ փակուած եւ չի կրնար փակուիլ, որովհետեւ պատմութիւն ունի եւ հայ մշակոյթի անբաժանելի մասն է»:** 1968-ի շրջանաւարտ է **Բիւզանդ Ազպաշեան**, որուն հանդիսութեան շուք հաղորդող ելոյթին սկիզբը՝ յարգանքի տուրք էր կեանքէ հեռացած մելգոնեանցի ուսուցիչներուն եւ

ընկերներուն. վայրկեան մը լռութեամբ դահլիճը յարգեց անոնց յիշատակը: «Մելգոնեանը դուռ էր, որ կը բացուէր հայ երիտասարդի մը համար՝ հայ ոգիով կրթութեան: Մելգոնեանը ազգային բուժարան էր՝ հայ մնալու, հայ ապրելու»: Վարժարանին երկարամեայ ուսուցիչներէն, ներկայիս «Գոհար» երգչախումբի ղեկավար **Սեպուհ Աբգարեան** պատուաւոր հիւրն էր հանդիսութեան, որուն խօսքը մերթ հանդարտ, մերթ արուեստագիտական ու մերթ յուզուած էր: Իրեն համար առանձնայատուկ տօնական այդ օրը թանկ յիշողութիւններու վերադարձ էր, բայց միաժամանակ տխրութեան առիթ՝ վարժարանի ներկայ վիճակին պատճառով, երբ «կտոր մը հայրենիքի դուռերը փակուեցան, անհաղորդ ու անկայուն մարդոց որոշումով: **Նախորդ քանախօսներուն եւ ներկաներուն պէս ան նոյնպէս կը հաւատայ վարժարանի վերաբացման:** «Իրենց հոգիին մէջ այդ հաստատութեան սերը, սքանչելի յուշերը կուգան միանալու հայրենի հողին վրայ ըսելու, որ 2005-ին Բարեգործական Միութիւնը Հայաստանի մէջ երկրորդ Մելգոնեան կրթարանը պիտի բանար. ջլաջողեցաւ: Բայց այս տղոց ըրածը ձեռով մը վարժարանը նորէն կառուցել է»: Յուզիչ էր այն պահը, երբ ան այսքան տարիներ պահած մելգոնեանական մասունքներ վերադարձուց նախկին սաներուն եւ անոնց նուէրն ալ իրենց սիրելի ուսուցիչին՝ Մեսրոպազիր այբուբենի խորհրդանշական կտաւ էր:

Հանդիսութեան յետաւարտի զրուցակիցս նախկին մելգոնեանցի, այժմ աթենքաբնակ **Շահէ Պարտաքճեանն** էր՝ Ամերիկեան բժշկական ընկերութեան մը Միջին Արեւելքի, Ափրիկէի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի ներկայացուցիչ: «Այս գործս ալ կը պարտիմ Մելգոնեանի դաստիարակութեան, ուր ուսմանս 7 տարիները բոլորած եմ, 1968-ին աւարտելով եւ անկէ վերջ Երեւան ուսանած եմ: Մելգոնեան վարժարանը ազգապահպանման կարելոր գործ կը կատարէ Սփիւռքի մէջ: Եւ հիմա այսպիսի առիթ մը պէտք չէ կորսնցնել, քանի որ Եւրոպական Միութեան մէջ միակ հաստատութիւնը կ'ըլլայ, որ քատրեր կը հայթայթէ Սփիւռքի տարբեր համայնքներէն եւ շատ կարելոր է այդ հանգամանքը օգտագործել ու վերաբանալ դպրոցը: Եթէ նկատի առնենք փոխ-նախարարին խօսքը, պէտք է բոլորովին յոյսով ըլլանք, որ երկու տարի վերջ վարժարանի վերաբացման հանդէսին դարձեալ Երեւանի մէջ պիտի գտնուինք»: